

MIRJAM SPRUIT-BORST

Toerusting met de kracht van de heilige Geest

In dit artikel wordt gesproken over de toerusting met de kracht van de heilige Geest als één van de drie belangrijke sleutels van parochievernieuwing. Onder parochievernieuwing verstaan we: “Onder leiding van Gods Geest, doelbewust de cultuur van de parochie zo veranderen, dat zij beter beantwoordt aan haar missie: leerlingen maken van Jezus Christus”¹. In de inleiding van dit artikel wordt de achtergrond geschetst van deze missie van de parochie, daarna volgt een korte uitleg over de drie sleutels, waarna ten slotte ingegaan wordt op de sleutel ‘toerusting met de kracht van de heilige Geest.’ Aan het einde van het artikel worden enkele conclusies getrokken in relatie tot de parochiepraktijk in Nederland.

Inleiding

“Gaaf dus en maakt alle volkeren tot mijn leerlingen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest en leert hun te onderhouden alles wat Ik u bevolen heb. Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld” (Mt. 28,19-20). Dit is de missie of opdracht die Jezus zijn leerlingen geeft aan het einde van zijn aardse leven. Grammaticaal gezien is ‘het leerlingen maken’ de kern van deze zin². Een leerling van Jezus heeft ervoor gekozen om in relatie met Hem te leven, om Hem na te volgen. Niet alleen, maar in gemeenschap met andere leerlingen³. En bovendien zal een leerling van Jezus op zijn beurt anderen willen uitnodigen om ook leerling van Jezus te worden, om hen bij Jezus

---

1 L. de Vries, *Gastcollege Parochievernieuwing* bij het vak Kerkopbouw, Priester-en diakenopleiding Bovendonk, 3 mei 2020.

2 J. Mallon, *Als God renoveert. De parochie van onderhoud naar bloei*, Adveniat, 2019, 24.

3 “Een leerling is iemand die heeft ervaren dat de ontmoeting met Jezus zijn of haar leven veranderd heeft, zich over heeft gegeven aan Zijn wil en gekozen heeft om Hem te volgen” (Bron: Kickstart coaching van *Divine Renovation ministry*). Zie ook: Pontifical Council for the Promotion of the New Evangelization, *Directory for Catechesis*, 2021, 18 “Het christelijke geloof betekent allereerst het verwelkomen van de liefde van God zoals deze is geopenbaard in Jezus Christus, de oprechte trouw aan Hem en de vrije beslissing om Hem te volgen.”

te brengen⁴. Paus Franciscus gebruikt dan ook nadrukkelijk de term ‘missionaire leerlingen’, die hij niet reserveert voor gewijden of kloosterlingen, maar voor alle gelovigen⁵. Paus Paulus VI schreef in 1975 al dat deze evangelisatie de “eigen genade en roeping” van de Kerk is⁶.

Enkele tientallen parochies in Nederland nemen deze opdracht van Jezus om mensen uit te nodigen om Zijn leerling te worden steeds meer serieus. Ze zijn daarbij onder andere geïnspireerd door de boeken *Als God renoveert. De parochie van onderhoud naar bloei en Rebuilt. Samen bouwen aan een vitale parochiegemeenschap*⁷. De auteurs beschrijven niet zo zeer ‘best practices’, maar vooral een aantal geleefde waarden. Zij hebben gemerkt dat als een parochie deze waarden meer in de praktijk brengt, de grond steeds meer vruchtbaar zal worden opdat het zaad van het evangelie beter wortel kan schieten. De auteurs inspireren en ondersteunen inmiddels parochies en bisdommen over de hele wereld om met deze waarden in de eigen context aan de slag te gaan. In Nederland heeft dit gedachtengoed mede door de Nederlandse vertaling van bovengenoemde boeken in 2019 een impuls gekregen én door de grote, landelijke conferentie over de missionaire parochie die in maart 2022 in Breda plaatsvond. Onder de noemer van ‘de missionaire parochie’ werken inmiddels een aantal organisaties samen om parochies in Nederland en Vlaanderen te ondersteunen om meer missionair te worden⁸. Dat wil zeggen, dat – met de hulp van Gods genade – deze parochies nieuwe leerlingen van Jezus mogen voortbrengen. Die op hun beurt ook weer nieuwe leerlingen van Jezus voortbrengen en vanuit hun geloof leven en werken in de kerk en in de maatschappij. In de praktijk betekent dit dat de focus van de parochie van binnen naar buiten verschuift.

4 Paulus VI, *Evangelii nuntiandi*, 1975, 24: “Tenslotte zal wie geëvangeliiseerd is, op zijn beurt gaan evangeliseren. Hier ligt de proef op de som, de toetssteen van waarachtige evangelisatie: het is ondenkbaar dat iemand het Woord heeft aanvaard en zich overgegeven heeft aan het Rijk van God zonder iemand te worden die op zijn beurt getuigenis geeft en verkondigt!”

5 Franciscus, *Evangelii gaudium*, 2013, 120: “Krachtens het ontvangen doopsel is ieder lid van het Volk van God missionaire leerling geworden. [...] Iedere Christen is missionair in de mate waarin hij Gods liefde in Jezus Christus heeft ontmoet; laten wij niet meer zeggen dat wij “leerlingen” en “missionarissen” zijn, maar dat wij altijd “missionaire leerlingen” zijn.”

6 Paulus VI, *Evangelii nuntiandi*, 1975, 14: “Evangeliseren is inderdaad de eigen genade en roeping van de Kerk. Zij vindt daarin haar diepste identiteit.”

“Evangelisatie is het brengen van het evangelie van Jezus, het goede nieuws naar mensen, opdat ze een keuze kunnen maken om Hem te volgen en Zijn leerlingen te worden.” Of korter verwoord: “Het introduceren van mensen bij Jezus” (Bron: Kickstart coaching van *Divine Renovation ministry*).

7 M. White, T. Cororan, *Rebuilt. Samen bouwen aan een vitale parochiegemeenschap*, Betsaida, 2019.

8 Dat zijn: het Centrum voor Parochiespiritualiteit (CPS), Alpha Nederland, het Katholiek Alpha Centrum, xband en het bisdom Breda.

Wat zijn dan die waarden of principes, die een parochie of geloofsgemeenschap in de eigen context zou kunnen vormgeven? Belangrijke waarden zijn onder meer: het leggen van een fundament van gebed ter ondersteuning van de parochievernieuwing, het centraal stellen van Jezus Christus en de persoonlijke ontmoeting met Hem, gastvrijheid met name ook naar mensen die (nog) niet bij de parochie betrokken zijn, voorrang geven aan de Eucharistieviering op zondag (met speciale aandacht en zorg voor gastvrijheid, inspirerende muziek en opbouwende preken) en het stimuleren dat alle gedoopten zich inzetten voor de parochie en/of samenleving vanuit hun eigen roeping en ontvangen talenten⁹.

De drie sleutels van parochievernieuwing

Zowel de Canadese priester James Mallon, als de Amerikaanse priester Michael White en pastoraal medewerker Tom Cororan kregen na het verschijnen van hun boeken in respectievelijk 2014 en 2013 vragen van parochies en bisdommen over de hele wereld om hulp. Fr. James Mallon en zijn team begeleiden onder de naam *Divine Renovation ministry* inmiddels parochies en bisdommen wereldwijd om meer missionair te worden¹⁰. Vanuit deze ervaring met parochies over de hele wereld kregen zij inzicht in waar parochievernieuwing wel en niet doorzet. Een aantal parochies en bisdommen beginnen immers enthousiast, maar wat geeft op de lange termijn de doorslag? Zijn er factoren aan te wijzen die binnen een parochie of bisdom bepalen of deze parochievernieuwing vrucht draagt? Dat er ook buitenkerkelijke mensen welkom zijn en – met de hulp van Gods genade – tot geloof komen?

Vanuit de opgedane ervaring met parochies over de hele wereld heeft het team van *Divine Renovation ministry* drie strategische sleutels vastgesteld. Deze sleutels vertellen ons over het ‘hoe’ van parochievernieuwing. Het zijn ook de drie sleutels die zichtbaar zijn in het logo van *Divine Renovation*. De drie sleutels zijn de drie dingen die werkelijk het verschil maken om een parochie van onderhoud naar een missionaire parochie te leiden. Je zou kunnen zeggen, het zijn de drie motoren of aandrijvers. Voordat de drie sleutels besproken worden is er aandacht voor de sleutelring. De sleutelring in het logo is het gebed en de Eucharistie. De

⁹ J. Mallon, *Als God renoveert. De parochie van onderhoud naar bloei*, met name hoofdstuk. 5.

¹⁰ Zie divinerenovation.org. Fr. Michael White en Tom Cororan en hun team hebben een soortgelijk dienstwerk opgericht, zie rebuiltparish.com

Eucharistie, waar de ontmoeting met Jezus zelf centraal staat, is “bron en hoogtepunt van heel het christelijke leven”¹¹. Er vindt geen vernieuwing in een parochie plaats zonder het fundament van het gebed en een hechte verbondenheid met Jezus Christus, zoals we Hem mogen ontmoeten in de viering van de sacramenten.

Maar als we mensen bij Jezus Christus willen brengen, is de Eucharistie zelden het beginpunt. Zo zien we in de praktijk, dat hoe essentieel en noodzakelijk een aantal elementen ook zijn en blijven in het leven van de parochie – zoals de viering van de sacramenten (vieren), catechese (leren), caritas (dienen) – deze zaken op zichzelf niet voldoende zijn om mensen in onze streken aan te spreken met het evangelie.

Wat opent dan wel deuren? Dat zijn de drie sleutels: prioriteit of voorrang geven aan evangelisatie, het toepassen van de beste principes van leiderschap en de toerusting met de kracht van de heilige Geest. Ik zal kort de eerste twee sleutels aanstippen, voordat ik de derde sleutel – waar het in dit artikel met name om gaat – zal toelichten.

Sleutel 1: De prioriteit of voorrang van evangelisatie

Prioriteit of voorrang geven aan evangelisatie wil zeggen dat een parochie er prioriteit aan geeft om mensen kennis te laten maken met Jezus Christus. Jezus zelf nodigt ons immers uit om ‘mensen tot zijn leerlingen te maken’. Een recent kerkelijk document spreekt over evangelisatie als “de hoeksteen van alle pastorale actie”¹².

Als we wachten in een parochie tot we tijd over hebben om te proberen nieuwe mensen te bereiken met het evangelie, dan komt die tijd er niet. De huidige pastoraal vraagt meestal alle aandacht, zeker in een tijd van organisatorische, financiële en personele krimp van parochies. Net zoals het goed is dat in een gewone familie nieuwe kinderen geboren worden, is dat ook zo in de familie van de Kerk. Als dat niet gebeurt, sterft de betreffende familie uit. Natuurlijk brengen nieuwe kinderen altijd een bepaald ongemak met zich mee, maar ze brengen ook veel vreugde. Dit geldt voor zowel een gewone familie als voor de familie van de Kerk. De ervaring leert dat als een parochie of geloofsgemeenschap voorrang geeft aan evangelisatie dit een positieve invloed heeft op de hele familie, op de

11 Vaticanum II Conciliedocumenten, *Lumen gentium*, 11.

12 Congregatie voor de Clerus, *Pastorale bekering van de parochiegemeenschap ten dienste van de evangelisatieopdracht van de Kerk*, 2020, 12.

hele gemeenschap. Wellicht worden enkele zaken door de war gegooid of bevraagd, de aanwezigheid van nieuwe mensen sterkt echter ook het geloof van de al aanwezige parochianen, als zij zich daarvoor tenminste willen openen.

Concreet betekent dit het inzetten van menskracht in een parochie voor de evangelisatie, zowel van pastores als leken. Evenals het inzetten van tijd, geld en aanwezige middelen als gebouwen en financiën ten behoeve van de evangelisatie en om daarbij te werken aan een cultuur van gastvrijheid en uitnodiging. *Divine Renovation* beveelt aan om een tool te kiezen voor evangelisatie: zij hebben een voorkeur voor Alpha¹³, maar er zijn ook andere tools denkbaar als bijvoorbeeld Sycamore¹⁴. Inmiddels zijn er ook in Nederlandse parochies veel positieve ervaringen opgedaan met Alpha. De kracht van Alpha is, dat er al in het klein zichtbaar is hoe een missionaire parochie eruit kan zien. Als een parochie over langere tijd Alpha geeft, draagt dit enorm bij aan een missionaire cultuur in de parochie. Diegenen namelijk die Alpha gevolgd hebben, brengen hun enthousiasme, geraakt zijn en inzet mee in de parochie. Dat verandert ook de cultuur van een parochie waar het langzamerhand meer ‘normaal’ wordt om over Jezus te spreken, persoonlijk te bidden, met Hem te leven in het dagelijkse leven en je in te zetten voor de ander.

Sleutel 2: De beste principes van leiderschap

Het toepassen van de beste principes van leiderschap is een tweede sleutel die parochies helpt op de weg van onderhoud en missie. Het is niet mogelijk om alléén leiding te geven aan dit proces van parochievernieuwing. Bij *Divine Renovation* spreken ze over ‘leidinggeven vanuit een team.’ De pastoor is eindverantwoordelijk, maar dit leiderschapsteam helpt hem om de best mogelijke beslissingen te nemen. Dit team kan deels samenvallen met het pastoraal team of/en met mensen die in het parochiebestuur zitten, maar dat hoeft niet. Met beste principes van leiderschap worden hier onder andere bedoeld: mensen meenemen op basis van een inspirerende

13 Alpha is een introductie van het christelijke geloof. Het bestaat uit ca. tien bijeenkomsten en een kort weekend. Elke bijeenkomst start met een maaltijd, daarna is er een inleiding over een thema en spreekt men door in kleine groepen. Alpha wordt ook aangeboden in de context van de katholieke Kerk, met name in parochies. Zie alphanederland.org

14 Sycamore: dit zijn twintig korte films die het katholieke geloof uitleggen. Deels geschikt om nieuwe mensen te bereiken en deels geschikt om parochianen te helpen het geloof meer te beleven. Elke bijeenkomst kent een moment van ontmoeting (koffie of maaltijd) met daarna een inleiding en uitwisseling. Zie rk-alpha-centrum.nl/sycamore

visie, prioriteiten stellen en het toerusten van leken om hun taak in de kerk en de maatschappij op zich te nemen.

Sleutel 3: De toerusting met de kracht de heilige Geest

In het boek Handelingen lezen we dat de leerlingen na de Hemelvaart van Jezus bij elkaar zijn in de bovenzaal (Hand. 1,13). Ze zijn doordrongen van de prioriteit van evangelisatie: Jezus heeft hen onlangs zelf de opdracht gegeven om uit te gaan en mensen tot Zijn leerlingen te maken (Mat. 28,19-20 en Mc. 16,15). Daarbij heeft Jezus Petrus als leider van de apostelen bevestigd (Joh. 21,15-19). En toch gaan de leerlingen er niet op uit. Ze wachten samen met Maria, de moeder van Jezus, op de komst van de heilige Geest. Jezus had hen immers gezegd: “Gij zult kracht ontvangen van de heilige Geest die over u komt, om mijn getuigen te zijn in Jeruzalem, in geheel Judea en Samaria en tot het uiteinde der aarde” (Hand. 1,8). Blijkbaar hebben de leerlingen de kracht van de heilige Geest nodig. Zonder de toerusting met de kracht van de heilige Geest, kunnen ze geen getuigen van Jezus zijn. Als de heilige Geest uiteindelijk komt en hen vervuld, durven ze naar buiten om te getuigen van Jezus (Hand. 2). Ze veranderen van bange, voorzichtige apostelen in moedige getuigen.

Hetzelfde geldt voor onze tijd en het proces van parochievernieuwing. We moeten niet proberen dit traject in te gaan zonder toerusting met de kracht van de heilige Geest. Met name voor ons Nederlanders is dit een grote bekoring. We zijn zo gewend om actie te ondernemen en onze schouders eronder te zetten. Dat is nodig, maar we moeten niet vergeten dat een parochie leiden van onderhoud naar een missionaire parochie een bovennatuurlijke activiteit is. Ik wil dit met enkele teksten van paus Franciscus verduidelijken. Paus Franciscus heeft meerdere malen gesproken over wat hij noemt de *parresía* of ‘vrijmoedigheid’ die nodig is voor de evangelisatie. Na gebed om de heilige Geest wordt die vrijmoedigheid aan de gelovigen geschonken. Daardoor is het voor hen mogelijk om buiten de gebaande paden te gaan. Hieronder volgen drie citaten uit twee encyclieken van paus Franciscus:

“Verkondigers van het Evangelie met Geestkracht wil zeggen verkondigers van het Evangelie die zich zonder angst openstellen voor het werken van de Heilige Geest. Met Pinksteren doet de Geest de apostelen buiten zichzelf

treten en verandert Hij hen in verkondigers van Gods grootse werken, die ieder in zijn eigen taal begint te begrijpen. De Heilige Geest stort in hen bovendien de kracht om de nieuwhed van het Evangelie met vrijmoedigheid (*parresía*), luid en in iedere tijd en op iedere plaats, ook tegen de stroom in, te verkondigen. Laten wij Hem vandaag aanroepen, hecht verankerd in het gebed, want zonder het gebed loopt iedere activiteit van ons gevaar zinloos te blijven en is de verkondiging ten slotte zonder ziel. Jezus wil verkondigers van het Evangelie die de Blijde Boodschap niet alleen met woorden verkondigen, maar vooral met een leven dat door de tegenwoordigheid van God is veranderd.”¹⁵

“Tegelijkertijd is de heiligheid *parresía*: het is durf, evangeliserend elan dat een teken achterlaat in deze wereld. Opdat dit mogelijk is, komt Jezus zelf ons tegemoet en herinnert ons er kalm en vastberaden eraan: “Weest gerust” (Mc. 6, 50). “Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld” (Mt. 28, 20). Deze woorden maken het ons mogelijk te gaan en te dienen met de houding van moed die de Heilige Geest in de apostelen opwekte, toen Hij ertoe aanzette Jezus Christus te verkondigen. Durf, enthousiasme, vrijmoedig spreken, apostolisch ijver, dit alles is inbegrepen in het woord *parresía*, een woord waarmee de Bijbel ook de vrijheid tot uitdrukking brengt van een bestaan dat open en beschikbaar is voor God en de broeders en zusters voor de evangelisatie en alleen geschonken kan worden door de heilige Geest.”¹⁶

“Wij hebben de impuls van de Geest nodig om niet te worden verlamd door angst en berekening, om ons niet eraan te wennen alleen maar te gaan tussen veilige grenzen. Laten wij bedenken dat een ruimte die afgesloten blijft, uiteindelijk muf ruikt en ons ziek maakt. Toen de apostelen de verleiding ervoeren zich te laten verlammen door angst en gevaren, gingen ze samen bidden en vroegen om de *parresía*: “Maar nu, Heer, schenk aandacht aan hun bedreigingen en geef uw dienaren dat zij in alle vrijmoedigheid uw woord mogen verkondigen” (Hand. 4, 29). En het antwoord was dat, “na hun gebed de plaats waar zij bijeen waren, beefde. Allen werden vervuld van de Heilige Geest en verkondigden vrijmoedig het woord Gods” (Hand. 4, 31).”¹⁷

15 Franciscus, *Evangelii gaudium*, 259.

16 Franciscus, *Gaudete et exsultate*, 2018, 129.

17 Franciscus, *Gaudete et exsultate*, 133.

De vraag is nu hoe deze toerusting door de heilige Geest, deze vrijmoedigheid, er in de context van parochievernieuwing uit kan zien.

Allereerst valt in bovengenoemde teksten de nauwe relatie op tussen de toerusting met de kracht van de heilige Geest en het gebed dat de heilige Geest mag komen. De katholieke Kerk leert enerzijds dat een gelovige de heilige Geest bij het sacrament van het doopsel en bij het sacrament van het vormsel ontvangt. Bij het sacrament van het vormsel wordt er gesproken over “een bijzondere kracht van de heilige Geest” die de vormelingen ontvangen¹⁸. De heilige Geest leeft dus in het hart van de gelovige: hij of zij is een tempel van de heilige Geest (1 Kor. 6, 19). Niettemin leert de Kerk dat het goed is om telkens weer te bidden om de komst van diezelfde heilige Geest. Dit laat bijvoorbeeld het eeuwenoude gebed *Veni Creator Spiritus* zien¹⁹.

Daarom is het goed om bijeenkomsten en vergaderingen in de parochie bewust te beginnen met gebed en het uitnodigen van de heilige Geest. Om zo God de ruimte te geven, dat Hij kan spreken en ook de verwachting te hebben dat Hij zich zal laten zien. Daarbij is het ook goed om de heilige Geest aan te roepen als er beslissingen genomen moeten worden, bij het onderscheiden.²⁰ Dat kan met formele gebeden die de Kerk ons geeft, maar dat kan ook met eigen woorden. Het belangrijkste daarbij is het besef dat zonder de heilige Geest een parochie – en dat betekent in de allereerste plaats u en ik – zich niet zal vernieuwen.

We kunnen natuurlijk altijd persoonlijk bidden om de belofte van de Vader (Hand. 1,8), soms is het echter goed om voor elkaar te bidden dat de heilige Geest meer werkzaam mag worden in ons leven en ons meer vrij maakt om de weg van God te zien en deze weg te gaan. Bij Alpha wordt daar op een natuurlijke manier de gelegenheid voor gegeven. Tijdens Alpha is er halverwege het aantal bijeenkomsten een moment waarin mensen uitgenodigd worden om voor zich te laten bidden, dat de heilige Geest hen met zijn kracht mag vervullen. Velen getuigen ervan dat juist dit moment van gebed hen diep heeft geraakt. En dat sindsdien de vruchten van de Geest (Gal. 5, 22-23) in hun leven meer zichtbaar zijn geworden. “Het is door de kracht van de Geest dat de kinderen van God vrucht kunnen dragen.”²¹

18 *Catechismus van de Katholieke Kerk*, SRKK, 1995, 1241 en 1285.

19 *Catechismus van de Katholieke Kerk*, 291 en 700.

20 Franciscus, *Evangelii gaudium*, 45.

21 *Catechismus van de Katholieke Kerk*, 736.

Het belangrijkste is dat we open willen staan voor de toerusting met de kracht van de heilige Geest. Soms zijn we angstig om daarvoor te bidden. We zijn bang wat de heilige Geest van ons zal vragen. We zijn bang om de controle over ons leven en wellicht over (de taak die we uitoefenen in) de parochie los te laten. We zijn bang om beslissingen te nemen waar niet iedereen blij mee zal zijn, ook al weten we dat we eigenlijk knopen zouden moeten doorhakken. Dat geldt zowel voor pastores als leken. Uit angst en misschien op basis van eerdere ervaringen houden we bewust of onbewust vast aan wat we nu denken te hebben of aan onze eigen positie. We durven niet of nauwelijks onze verantwoordelijkheid met anderen te delen. Niet voor niets schrijft paus Franciscus meerdere malen over ‘pastorale bekering’ van met name verantwoordelijken in de pastoraal.²² De uitdaging is dan ook om de heilige Geest niet alleen toe te laten als theologisch idee, maar om Hem toelaten in ons hart en in ons leven. Dat we de liefde die God voor ons heeft, mogen ervaren door de toerusting met de kracht van de heilige Geest (Rom. 5,5).²³ Dat we gevuld worden met zijn liefde op een manier die ons leven verandert. De ervaring met de liefde van God in Jezus Christus verandert levens. Parochies veranderen als mensen veranderen. “Alleen een kerk die gevuld is met een leger van missionaire leerlingen kan de wereld veranderen,” aldus fr. James Mallon.²⁴

Alleen deze liefde zal ons vrij kunnen maken van alle angst, wat die angst ook is (1Joh. 4,18). Anderen kunnen ons ondersteunen om deze weg van liefde en vrijheid in te slaan, bijvoorbeeld in de geestelijke begeleiding, supervisie, coaching, dienst van bevrijding en genezing. Deze begeleiding kan ons helpen om uit onze ‘karresporen’ te komen en nieuwe wegen te betreden. Laten we niet bang zijn om van dergelijk aanbod gebruik te maken.

Samenvattend is het belangrijk dat er een balans is in het persoonlijke leven van de gelovige en in het leven van de parochie: wij mogen meewerken met de genade van God. Wij mogen aan de slag gaan in de parochie in het besef dat Hij ons met de kracht van zijn Geest toerust. De profeet Haggai verwoordt het aldus: “Houdt goede moed, gij allen die het land

22 Franciscus, *Evangelii gaudium*, 27 (‘pastorale vernieuwing of opzet’: letterlijk staat hier ‘pastorale bekering’) en zie ook: Congregatie voor de Clerus, *Pastorale bekering van de parochiegemeenschap ten dienste van de evangelisatieopdracht van de Kerk*, bijv. 35.

23 Fr. Mike Schmitz zegt over de heilige Geest: “What Jesus made possible, the Holy Spirit makes actual.” “Wat Jezus mogelijk maakte, maakt de heilige Geest actueel.” Tijdens: *The Holy Spirit’s Role in Renewing Our Churches*, webinar van *Divine Renovation*: <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=lnWydhBvas>

24 Fr. James Mallon, *Als God renoveert*, 96.

bewoont - zo luidt de godsspraak van Jahwe. Gaat aan het werk! Ik ben met u! Zo luidt de godsspraak van Jahwe van de legerscharen. Ik houd mij aan de belofte, die Ik u gedaan heb, toen gij uit Egypte zijt weggetrokken. Mijn geest blijft in uw midden: weest niet bevreesd!" (Hag. 2,4).

Conclusies

In dit artikel is gesproken over de opdracht die Jezus aan zijn leerlingen en dus ook aan de Kerk geeft, namelijk om mensen uit te nodigen Hem te leren kennen en Hem na te volgen. Er zijn drie sleutels die de weg openen voor een parochie of bisdom, als zij een weg wil gaan van een onderhoudspastoraal naar een missionaire parochie of bisdom. Dat zijn het prioriteit geven aan evangelisatie, het toepassen van de beste principes van leiderschap en de toerusting met de kracht van de heilige Geest. In het laatste gedeelte van dit artikel hebben we gekeken wat deze toerusting met de kracht van de heilige Geest kan inhouden in deze tijd. Met name paus Franciscus inspireerde daarbij met zijn insteek dat als wij bidden om de kracht van heilige Geest, de Vader ons vrijmoedigheid (*parresía*) wil schenken om te getuigen van Jezus. In de Nederlandse parochiepraktijk zijn er nu twee momenten waarop het gebed om de heilige Geest sterk terugkomt: bij het begin van bijeenkomsten en activiteiten en in het persoonlijk bidden met mensen om de (diepere) vervulling met de kracht van de heilige Geest. Een belangrijke voorwaarde van de kant van de gelovigen is om open te staan voor de gave van de heilige Geest. Bovenal laat deze sleutel zien dat parochievernieuwing niet maakbaar is. Wij mogen meewerken met de genade. In het vertrouwen dat het Gods wil is dat alle mensen gered worden en tot kennis van de waarheid komen (naar 1 Tim. 2, 4-5).

Drs. Mirjam Spruit-Borst (1974) studeerde economie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en behaalde haar kerkelijke licentiaat in de theologie (STL) aan de Tilburg School of Catholic Theology. Zij werkt als stafmedewerkster voor het Centrum voor Parochiespiritualiteit (CPS) te Nijmegen en houdt zich bezig met onderwerpen als parochievernieuwing, missionaire parochie, sacramenten-voorbereiding en leiderschap. Mede onder haar redactie verscheen in 2017 bij Betsaida een Compendium voor de Nieuwe Evangelisatie. Op Academia zijn diverse artikelen van haar te vinden.